МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«ПРАКТИКА КОНСУЛЬТУВАННЯ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ»

Збірник консультацій
за результатами
ТРЕНІНГУ
ДЛЯ КУРАТОРІВ ТА КОНСУЛЬТАНТІВ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

Суми
2021

До збірника увійшли консультації, підготовлені командами юридичних клінік, що взяли участь у тренінгу для кураторів та консультантів юридичних клінік «Практика консультування щодо захисту прав споживачів фінансових послуг» і проведеного в рамках реалізації освітнього проєкту «619998-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг», що реалізується за підтримки Виконавчого агентства ЄС з освіти та культури (напрям Модуль Жана Моне програми Erasmus+) 27 березня 2021 року.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union

Erasmus+ Jean Monnet Programme

Підтримка Європейською комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, який відображає лише думки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ній

© Сумський державний університет, 2021

ЗМІСТ

Консультація підготовлена командою «Vegas Lex» ЮК «Правова допомога» ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет» 4

Консультація підготовлена командою «Сила права» ЮК Сумського державного університету 6

Консультація підготовлена командою «Захист» ЮК «De jure» Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ 10

Консультація підготовлена командою «МАУП» ЮК Юридична клініка Ці МАУП 12

Консультація підготовлена командою ЮК БУМІБ 17

Консультація підготовлена командою «Юристи» ЮК юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича 19

Консультація підготовлена командою «Феміда» ЮК юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича 22

Консультація підготовлена командою ЮК «Довіра» Сумського національного аграрного університету 24

Консультація підготовлена командою «Правова СТУДіЯ» ЮК ВНЗ Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі" 28

Консультація підготовлена командою «Vegas Lex» ЮК «Правова допомога» ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

За консультацією звернувся громадянин Д. щодо розірвання банком депозитних договорів. Громадянин Д. повідомив, що 17 липня 2019 року уклав депозитний договір з банком «А» на суму 5000,00 грн на строк 6 місяців з можливістю продовження строку дії (згідно з умовою договору він неодноразово автоматично продовжувався на такий же термін); та 04 квітня 2020 року вніс депозит на строк 12 місяців у сумі 7500,00 грн. Впродовж строку дії договорів банк виплачував відсотки за вкладами відповідно до умов цих двох договорів.

10 лютого 2021 року Д. отримав лист із повідомленням, що банк прийняв рішення про розірвання з 5 лютого 2021 року в односторонньому порядку договорів вкладів від 17 липня 2019 року та 04 квітня 2020 року із зазначеннями балансу за вкладами на цю дату.

Підставою для розірвання вкладів банк вказав наявність заборгованості за кредитним договором між банком «А» та громадянкою К. від 01 липня 2020 року, за яким громадянин Д. виступав поручителем (сума кредиту – 10000,00 грн., процент за кредитом – 14% річних, щомісячний обов'язковий платіж за кредитом 500 грн, у разі порушення графіку погашення кредиту сплачується штраф – 100 грн.). Громадянка К. (дочка громадянина Д.) сплатила обов'язковий платіж тільки у липні та серпні, в результаті утворилася заборгованість за кредитним договором, яку банк «А» списав з рахунків поручителя, обґрунтовуючи це правом банка на договірне списання з усіх відкритих в банку рахунків поручителя за борг боржника клієнта в погашення кредиторської заборгованості, яка виникла у клієнта відповідно до Умов та правил надання банківських послуг цього банку.

Проаналізуйте ситуацію та надайте консультацію щодо правомірності одностороннього розірвання договорів банківського вкладу у цьому випадку.

ЗМІСТ КОНСУЛЬТАЦІЇ

У нашому випадку слід розглянути **два питання**.

По-перше, законність **вимоги та списання** коштів з рахунку батька, як поручителя.

По-друге, **правомочність розірвання депозитних договорів** з батьком, як поручителем, в зв'язку з заборгованістю доньки.

Що стосується першого питання. Для правильної відповіді на це питання нам потрібні копії: кредитного договору та договору поруки. З цих документів ми будемо знати: батько є поручителем **солідарним чи субсидіарним**?

Згідно зі ст. 554 ЦК України у разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, якщо **договором поруки не встановлено додаткову (субсидіарну) відповідальність поручителя.**

Якщо договором встановлена субсидіарна відповідальність то банк-кредитор, перш ніж списувати гроші з рахунку батька-поручителя, відповідно до ч. 2 ст. 619 ЦК, повинен пред'явити спочатку вимоги до основного боржника-доньки. Якщо ж основний боржник відмовиться задовольнити вимоги кредитора або кредитор не одержить від боржника відповіді на пред'явлену вимогу в розумні строки, кредитор

може пред'явити вимогу до субсидіарного поручителя в повному обсязі. В зв'язку с цим у дочки потрібно попросити переписку банку з нею, як з основним боржником.

Ймовірності звичайно мало, що банк погодився на субсидіарну відповідальність поручителя, для нього краще щоб він ніс солідарну відповідальність.

З договорів поруки або кредитного ми будемо знати яку відповідальність несе поручитель та **строк дії договору поруки**, а з переписки буде відомо чи **пред'являв банк вимоги** до дочки сплатити кредит.

Постанова судової палати у цивільних справах Верховного Суду від 18.07.2012 року у справі № 6-78цс12 (Якщо в договорі поруки не встановлено **строку,** після якого порука припиняється, **умова договору поруки про його дію до повного виконання боржником своїх зобов'язань перед банком за кредитним договором не є встановленим сторонами строком припинення дії поруки**, оскільки суперечить частині першій статті 251 та частині першій статті 252 ЦК України, тому в цьому разі підлягають застосуванню норми частини четвертої статті 559 ЦК України про те, що порука припиняється, якщо кредитор **протягом шести місяців** від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя.)

Далі, відповідно до ст. 555 ЦК, у поручителя обов'язок виконати боргові зобов'язання виникає лише при отриманні від Банку відповідної вимоги. Така вимога вважається отриманою Поручителем, якщо Банк надіслав її поштою за адресую, вказаною в Договорі поруки чи за іншою відомою Банку адресую чи вручив вимогу особисто Поручителю, що підтверджується підписом Поручителя.

Щодо **правомірності** списання коштів з рахунку батька на погашення кредиту. Відповідно до ст. 1071 ЦК банк може списати грошові кошти з рахунка клієнта на підставі його **розпорядження**. Без відповідного розпорядження клієнта таке списання можливо на підставі **рішення суду**, а також у випадках, встановлених законом **чи договором між банком і клієнтом**.

По-друге, що стосується **правомірності одностороннього розірвання** договорів банківського вкладу.

Відповідно до ст. 651 ЦК, зміна або розірвання договору допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено **договором** або законом.

У разі розірвання договору, зобов'язання сторін, що випливають з даного договору, припиняються повністю.

Договір може бути змінено або **розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною** та в інших випадках, встановлених **договором** або законом. Істотним є таке порушення стороною договору, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору.

У разі односторонньої відмови від договору у повному обсязі або частково, якщо право на таку відмову встановлено **договором** або законом, договір є відповідно розірваним або зміненим.

У випадку розірвання Договору банківського вкладу за ініціативою Банку, якщо це передбачено договором, то банк в порядку та строк, визначеному цим договором повідомляє про це вкладника.

Консультація підготовлена командою «Сила права» ЮК Сумського державного університету

До юридичної клініки звернулась Семенова Анастасія Олегівна щодо надання їй юридичної консультації за кредитним договором у вигляді встановлення кредитного ліміту на платіжну картку.

Семенова А.О. зазначила, що 2 лютого 2020 лютого за умовами кредитного договору з ПАТ КБ «ПриватБанк» вона як позичальник отримала кредит у розмірі 20 000,00 грн у вигляді встановленого кредитного ліміту на платіжну картку. шляхом підписання анкети-заяви про приєднання до Умов та Правил надання банківських послуг у Приватбанку. Вона отримала платіжну картку та персональний ідентифікаційний номер для авторизації. У анкеті-заяві зазначено, що Семенова А.О. згодна з тим, що ця заява разом із Пам'яткою клієнта, Умовами та Правилами надання банківських послуг і Тарифами становить між нею та банком договір про надання банківських послуг, а також, що вона ознайомилась та погодилась з Умовами та Правилами надання банківських послуг і Тарифами банку, які були надані їй для ознайомлення в письмовому вигляді.

Витягом з Тарифів обслуговування кредитних карт «Універсальна» «Універсальна, 30 днів пільгового періоду» та Витягом з Умов та правил надання банківських послуг в ПриватБанку ресурс: Архів Умов та правил надання банківських послуг розміщені на сайті: https://privatbank.ua/terms/, визначені, в тому числі: пільговий період користування коштами, процентна ставка, права та обов'язки клієнта (позичальника) і банку, відповідальність сторін, зокрема пеня за несвоєчасне погашення кредиту та/або процентів, штраф за порушення строків платежів за будь-яким із грошових зобов'язань та їх розміри і порядок нарахування, а також містяться додаткові положення, в яких зокрема визначено дію договору (12 місяців з моменту підписання), позовну давність щодо вимог банку - 50 років (пункт 1.1.7.31 згаданих Умов), та інші умови.

Внаслідок неналежного виконання зобов'язань Семеновою А.О. за кредитним договором банк звернувся з позовною заявою до суду щодо погашення заборгованості у розмірі 35 455 грн, з яких 15 058 грн – заборгованість за тілом кредиту; 5 075 грн – проценти за користування кредитними коштами; та нарахованих за порушення умов кредитного договору 10 322 грн – пені; а також 500 грн – штрафу, (фіксована частина), 4500 грн – штрафу (процентна складова).

Тобто, банк, пред'являючи вимоги про погашення кредиту, просив у тому числі, крім тіла кредиту (сума, яку фактично отримала в борг Семенова А.О.), стягнути складові його повної вартості, зокрема заборгованість за відсотками на поточну і прострочену заборгованість за користування кредитними коштами, а також пеню і штрафи за несвоєчасну сплату кредиту і процентів за користування кредитними коштами. Банк, обґрунтовуючи право вимоги в цій частині, в тому числі їх розмір і порядок нарахування, крім самого розрахунку кредитної заборгованості за договором від 2 лютого 2020 року, посилався на Витяг з Тарифів обслуговування кредитних карт «Універсальна» «Універсальна, 30 днів пільгового періоду» та Витяг з Умов та правил надання банківських послуг в ПриватБанку ресурс: Архів Умов та правил надання банківських послуг розміщені на сайті: https://privatbank.ua/terms/як невід'ємні частини спірного договору.

Надайте юридичний аналіз ситуації. Визначте, чи є перспектива задоволення позову ПАТ КБ «ПриватБанк».

ЗМІСТ КОНСУЛЬТАЦІЇ

Відповідно до частин першої, другої статті 207 ЦК України правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах, у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони. Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо він підписаний його стороною (сторонами). За змістом статей 626, 628 ЦК України договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов`язків. Зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов`язковими відповідно до актів цивільного законодавства. Частиною першою статті 638 ЦК України встановлено, що істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди.

У статті 526 ЦК України передбачено, що зобов`язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог - відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться. Відповідно до частини першої статті 1054 ЦК України за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов`язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірах та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов`язується повернути кредит та сплатити проценти (частина перша статті 1048 ЦК України).

Частиною другою статті 1054 ЦК України встановлено, що до відносин за кредитним договором застосовуються положення параграфа 1 цієї глави, якщо інше не встановлено цим параграфом і не випливає із суті кредитного договору. Кредитний договір укладається у письмовій формі. Кредитний договір, укладений з недодержанням письмової форми, є нікчемним (стаття 1055 ЦК України).

Згідно із частиною першою статті 633 ЦК України публічним є договір, в якому одна сторона - підприємець взяла на себе обов`язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться (роздрібна торгівля, перевезення транспортом загального користування, послуги зв`язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо). Умови публічного договору встановлюються однаковими для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги. За змістом статті 634 цього Кодексу договором приєднання є договір, умови якого встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах, який може бути укладений лише шляхом приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому. Друга сторона не може запропонувати свої умови договору.

Як вбачається з пояснень Семенова А.О., що 02.02.2020 року вона заповнила Анкету-заяву про приєднання до Умов та Правил надання банківських послуг, що не заперечується. Своїм підписом відповідач засвідчив, що ця заява разом із Пам`яткою клієнта, Умовами та Правилами надання банківських послуг, а також Тарифами становить договір про надання банківських послуг. Отже, між сторонами виникли кредитні правовідносини внаслідок приєднання Семенова А. О. до умов банку та таке приєднання відповідачем вчинено у письмовій формі, що ґрунтується на положеннях ст. 634 ЦК України.

За умовами укладеного кредитного договору, відповідач отримав кредит у вигляді встановленого кредитного ліміту в розмірі 20000 грн на платіжну картку зі

сплатою відсоткової ставки за користування кредитом у розмірі 60% на рік на суму залишку заборгованості за кредитом з кінцевим терміном повернення, що відповідає строку дії картки. Згідно з умовами договору Семенова О. А. взяла на себе зобов`язання щодо повернення кредиту, шляхом внесення щомісячних платежів до 25 числа місяця, наступного за звітним. При цьому позичальник дає свою згоду на те, що кредитний ліміт встановлюється рішенням банку та позичальник дає банку право в будь-який момент змінити (зменшити, збільшити або анулювати) кредитний ліміт. Підписання даного договору є прямою і безумовною згодою позичальника щодо прийняття будь-якого розміру кредитного ліміту, встановленого банком. Карта діє до останнього дня місяця, указаного на лицьовій стороні карти (п. 3.4.1.13.).

За умовами укладеного кредитного договору, сторони погодили зміну строку виконання зобов`язання за певних умов, а сааме відповідно до п. 2.1.1.2.9. Сторони узгодили, що при користуванні кредитом Банк встановлює Пільговий період. Пільговий період кредитування – встановлений Банком період з моменту виникнення заборгованості за кредитом, протягом якого проценти за користування кредитом нараховуються за пільговою ставкою. За користування кредитом протягом Пільгового періоду Клієнт сплачує Банку фіксовану процентну ставку в розмірі 0,00001% річних відсуми трат,здійснених за рахунок кредиту. Тривалість Пільгового періоду - до 25 числа місяця, наступного за місяцем, у якому було здійснено трати за рахунок кредиту. В разінепогашенняКлієнтомборговихзобов'язань закредитом до 25 числа місяця, наступного за місяцем, у якому було здійснено трати за рахунок кредиту, за користування кредитом Клієнт сплачує Банку проценти в розмірі, зазначеному в Тарифах, що діють на дату здійснення трат за рахунок кредиту.

Окрім того відповідно до п. 2.1.1.2.12. Сторони дійшли згоди, що в разі:

- неповернення Клієнтом кредиту в строк, зазначений в п. 2.1.1.2.4. цього Договору, починаючи з дня, що є наступним за днем спливу строку, та/або- в разі, якщо Клієнт не виконав вимогу Банку щодо усунення порушення, в порядку,

передбаченому п. 2.1.1.6.1. цього Договору, починаючи з дня, що є наступним за днем спливустроку, встановленого вимогою Банку, та/або

- в разі несвоєчасної сплати Клієнтом мінімального обов'язкового платежу в строк, зазначений в п. 2.1.1.3.1. цього Договору, починаючи з дня, що є наступним за днем спливу строку платежу, та/або

- в разі настання обставин, передбачених п. 2.1.1.3.5. Договору, починаючи з 181-го дня змоменту порушення зобов'язань Клієнта з погашення кредиту,

Клієнт зобов'язується сплатити на користь Банку заборгованість по кредиту, а також проценти від суми неповернутого в строк кредиту, які у відповідності до ч.2 ст.625 Цивільного кодексу України встановлюються за домовленістю Сторін у процентах від простроченої суми заборгованості в розмірі:

- 60,0% річних – для карток «Універсальна», «Універсальна голд», преміальних

карток: "Platinum", "World Black Edition", "World Elite", "Infinite", "VISA Signature".

Згідно розрахунку заборгованості наданого позивачем, заборгованість Семенова О.А. за кредитним договором станом на 11.06.2019 року становить –35 455 грн., що складається з наступного: 15 058 грн. - заборгованість за тілом кредита; 5 075 грн. - заборгованість по процентам за користування кредитом; ; та

нарахованих за порушення умов кредитного договору 10 322 грн – пені; а також 500 грн – штрафу, (фіксована частина), 4500 грн – штрафу (процентна складова).

За змістом ст. 526, ч. 1 ст. 530, ст. 610, ч. 1 ст. 612 ЦК України для належного виконання зобов`язання необхідно дотримувати визначені у договорі строки (терміни), зокрема щодо сплати процентів, а прострочення виконання зобов`язання є його порушенням. Відповідно до ч. 1 ст. 1048, ч. 1 ст.1054 ЦК України кредитодавець має право на одержання від позичальника процентів від суми кредиту, розмір і порядок одержання яких встановлюється договором. Отже, припис абзацу 2 частини першої статті 1048 ЦК України про щомісячну виплату процентів до дня повернення позики у разі відсутності іншої домовленості сторін може бути застосований лише у межах погодженого сторонами строку кредитування.

Після спливу визначеного договором строку кредитування чи у разі пред`явлення до позичальника вимоги згідно з ч. 2 ст. 1050 ЦК України право кредитодавця нараховувати передбачені договором проценти за кредитом припиняється. Права та інтереси кредитодавця в охоронних правовідносинах забезпечуються ч.2 ст. 625 ЦК України, яка регламентує наслідки прострочення виникнення грошового зобов`язання.

Саме до такої правової позиції дійшла Велика Палата Верховного суду у своїй постанові від 28 березня 2018 року розглядаючи справу №444/9519/12.

Отже, Семенова О.А. буде вимушена сплатити тіло кредити та відсотки згідно Постанови Великої Палати Верховного суду від 28 березня 2018 року справа №444/9519/12.

Консультація підготовлена командою «Захист» ЮК «De jure» Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

До юридичної клініки надійшло звернення наступного змісту:

12 грудня 2019 року Громадянка В. разом із чоловіком уклали договір про пайову участь у будівництві житлового будинку за адресою м. Суми, вул.. Інтернаціоналістів, 26 із ПАТ «Будхімпроект». За умовами договору забудовник зобов'язаний побудувати квартиру та по закінченню будівництва жилого будинку передати її пайовику, останній повинен сплатити повну вартість квартири до 16.12.2020 р. Громадянка В. разом із чоловіком повністю виплатили вартість квартири, однак ПАТ «Будхімпроект» у встановлений договором строк квартиру зазначеним громадянам не передав, мотивуючи це тим, що відсутній акт про прийняття його в експлуатацію державною комісією.

Громадянка В. та її чоловік, вважаючи зазначений договір інвестиційним, звернулись за консультацією щодо можливостей захисту їх прав.

Проаналізуйте ситуацію по суті та надайте консультацію.

ЗМІСТ КОНСУЛЬТАЦІЇ

Відповідно до ч. 1 ст. 18 Закону України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року № 1560-XII, держава гарантує стабільність умов здійснення інвестиційної діяльності, додержання прав та законних інтересів її суб'єктів.

У разі прийняття державними або іншими органами актів, що порушують права інвесторів та учасників інвестиційної діяльності, збитки, завдані суб'єктам інвестиційної діяльності (громадянці В. та її чоловіку), підлягають відшкодуванню у повному обсязі цими органами. Спір про відшкодування збитків між пайовиками та забудовником розв'язується судом (ч. 2 зазначеної норми).

Згідно зі ст. 20 ЗУ «Про інвестиційну діяльність» при недодержанні договірних зобов'язань суб'єкти інвестиційної діяльності (у цьому випадку ПАТ «Будхімпроект») несуть майнову та іншу відповідальність, передбачену законодавством України і укладеними договорами. Сплата штрафів і неустойок за порушення умов договорів, а також відшкодування завданих збитків не звільняють винну сторону від виконання зобов'язань, якщо інше не передбачено законом або договором.

Інвестуючи в будівництво, по-перше, необхідно отримати від забудовника всі копії документів щодо забудовника, прав/дозволів на цей об'єкт та проект інвестиційного договору. По-друге, отриману інформацію фахівці рекомендують перевірити з усіх можливих та відкритих джерел:

- щодо статусу юридичної особи забудовника – в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;
- щодо наявності прав на земельну ділянку, на якій здійснюється будівництво – в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно;
- щодо наявності декларації/дозволу на будівництво – на офіційному сайті Державної архітектурно-будівельної інспекції України;
- щодо наявності можливих судових спорів із забудовником – в Єдиному державному реєстрі судових рішень;

▪ щодо ділової репутації забудовника, в тому числі власників (кінцевих бенефіціарів) юридичної особи забудовника – всі можливі інформаційні ресурси.

У договорі необхідно звернути увагу на прописані етапи та строки будівництва, наявність неустойки, яку має сплатити забудовник у разі порушення договору. При цьому договір повинен містити відповідальність за порушення строків будівництва, строків передання в експлуатацію, невідповідності технічних характеристик об'єкта будівництва тощо.

Одним з ефективних засобів захисту прав інвестора залишається страхування цієї інвестиції зі страховим відшкодуванням на випадок невиконання/неналежного виконання забудовником своїх зобов'язань (відповідно до ч. 4 ст. 19 ЗУ «Про інвестиційну діяльність»).

Консультація підготовлена командою «МАУП» ЮК Юридична клініка Ці МАУП

За консультацією звернувся громадянин В. стосовно своїх відносин з кредитною спілкою «К». Він зазначив, що 20.01.2020 року уклав з кредитною спілкою договір №525 про залучення строкового внеску (вкладу) члена кредитної спілки на депозитний рахунок з можливістю довнесення. За умовами даного договору вкладник вносить строковий внесок члена кредитної спілки на депозитний рахунок до спілки, а спілка приймає внесок і зобов'язується повернути вкладникові внесок та виплатити проценти на внесок на умовах встановлених цим договором. Договір було укладено строком на 60 (шістдесят) місяців (початок строку дії 20.01.2020 р., закінчення строку дії договору – 20.01.2025 р.). За умовами договору передбачалася фіксована процентна ставка у розмірі 22,0% процентів річних, виплата яких здійснюється щоквартально на усну чи письмову вимогу вкладника.

Громадянин В. 20.01.2020 відповідно до умов договору вніс грошові кошти до спілки у розмірі 10000,00 грн. Пізніше 26.03.2020 р. він уклав з кредитною спілкою додатковий договір №1 до договору № 525 про залучення строкового внеску (вкладу) члена кредитної спілки на депозитний рахунок з можливістю до внесення та доповнив внесок в розмірі 22000,00 грн., відповідно в загальній сумі внесок за договором склав 32000,00 грн.

По завершенні I кварталу 2020 року громадянин В. звернувся з усною вимогою виплатити відсотки за вкладом, однак йому пояснили, що за договором № 525 квартал, у якому внесено вклад, в період для розрахунку процентів не враховується. В кінці II кварталу 2020 року громадянин В. знову звернувся до кредитної спілки з письмовою вимогою сплатити відсотки за вкладом. Однак в порушення умов договору на вимогу вкладника, кредитна спілка відсотки за період з квітня по червень не сплатила. Через хворобу та постійні карантинні обмеження впродовж 2020 року спілкування з кредитною спілкою у телефонному режимі. Так, у вересні 2020 року представник кредитної спілки повідомив, що ухвалений Закон № 533-IX запровадив мораторій на виплату відсотків за кредитами та вкладами, тому виплата належної суми за договором № 525 відбудеться після завершення пандемії.

Проаналізуйте обставини справи та визначте шляхи можливих дій для громадянина В. щоб змусити кредитну спілку виплатити проценти за вкладом або, можливо, повернути вклад.

ЗМІСТ КОНСУЛЬТАЦІЇ

1. Громадянин В., перш за все, повинен мати при собі оригінал депозитного договору з кредитною спілкою (договір № 525 від 20.01.2020 р. та додатковий договір №1 від 26.03.2020 р.). Адже письмово укладений договір є підтвердженням залучення внесків (вкладів) члена кредитної спілки на депозитний рахунок (згідно ч. 2. розд. 2 «Правил здійснення депозитних операцій для кредитних спілок» № 0211-12 (Редакція станом на 12.03.2020)).

Порядок надання депозитних послуг кредитними спілками, визначений Правилами здійснення депозитних операцій для кредитних спілок, затвердженими розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 30 грудня 2011 року № 821 (далі – Правила), відповідно до яких операції, які здійснюються із внесками (вкладами) на депозитні рахунки та включають залучення і виплату грошових коштів, нарахування та виплату процентів за такими внесками (вкладами), що підлягають обов'язковій фіксації в комплексній інформаційній системі кредитної спілки.

Сума внеску (вкладу) на депозитний рахунок, строки дії договору залучення внеску (вкладу) члена кредитної спілки на депозитний рахунок, умови залучення та повернення внеску (вкладу) на депозитний рахунок, а також нараховані на такі внески (вклади) на депозитний рахунок проценти (плата) визначаються між кредитною спілкою та членом кредитної спілки на договірних умовах.

За своєю правовою природою договір про залучення внеску (вкладу) члена кредитної спілки на депозитний рахунок має багато спільного з договором банківського вкладу. Тому допустимим є застосування аналогії закону щодо прогалин правового регулювання відносин за договорами про залучення внеску (вкладу), які укладаються кредитними спілками.

Відповідно до ч. 1 ст. 1058 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), за договором банківського вкладу (депозиту) одна сторона (в нашому випадку – Кредитна спілка), що прийняла від другої сторони (вкладника) грошову суму (вклад), що надійшла, зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму та проценти на неї на умовах та в порядку, встановлених договором.

Вклад (депозит) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їхніх іменних рахунках у кредитній спілці (банку) на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору (ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність»).

Нарахування процентів визначається умовами договору про залучення внеску (вкладу) члена кредитної спілки на депозитний рахунок. Кредитні спілки повертають внески (вклади) на депозитні рахунки та сплачують нараховані проценти у строки, що визначені умовами договору про залучення внеску (вкладу) члена кредитної спілки на депозитний рахунок між вкладником і кредитною спілкою. Кредитна спілка виплачує вкладникові проценти на суму внеску (вкладу) члена кредитної спілки на депозитний рахунок у розмірі, який встановлюється в договорі про залучення внеску (вкладу) члена кредитної спілки на депозитний рахунок.

Тому обов'язковим є детальний аналіз депозитного договору громадянина В. з кредитною спілкою (договір № 525 від 20.01.2020 р. та додатковий договір №1 від 26.03.2020 р.) щодо зобов'язань сторін договору та інших основних і додаткових умов договору.

Єдиним належним та допустимим доказом внесення коштів на депозитний рахунок для особи є квитанція, видана кредитною спілкою.

За відсутності квитанції про внесення коштів на депозит існує акт звірки розрахунків як письмовий доказ, що містить всю необхідну інформацію щодо укладених між особою (громадянином В.) та кредитною спілкою договорів, підписи сторін та відтиск печатки кредитної спілки. У судовому порядку витребують також належним чином завірені копії приходно-касових ордерів по депозитним договорам, укладеним між сторонами.

Тому громадянину В. необхідно мати всі квитанції щодо оплат – внесення грошових коштів до кредитної спілки від 20.01.2020 р. (у розмірі 10 000,00 грн.) та від 26.03.2020 р. (у розмірі 22 000,00 грн.)

Зобов'язання громадянина В. та кредитної спілки, відповідно до ст. 526 ЦК України має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту.

Договір є обов'язковим для виконання сторонами (ст. 629 ЦК України).

Згідно з ч. 1 ст. 23 Закону України «Про кредитні спілки» внески (вклади) членів кредитної спілки на депозитні рахунки, а також нарахована на такі кошти та пайові внески плата (проценти) належать членам кредитної спілки на праві приватної власності.

Кожний член кредитної спілки має право одержати належні йому кошти у порядку і строки, які визначені відповідно до ч. 7 ст. 10 цього Закону, статуту кредитної спілки або укладеними з членом кредитної спілки договорами (абзац 3 ч. 2 ст. 23 Закону України «Про кредитні спілки»).

Щодо запровадження мораторію на виплату відсотків за кредитами та вкладами згідно Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17.03.2020 № 533-IX (Редакція станом на 29.05.2020), зазначимо, що норми даного Закону стосуються:

- осіб, які не сплачували страхові внески за періоди з 1 по 31 березня та з 1 по 30 квітня 2020 року (п. 3 даного Закону, п. 14 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»);

- прострочення споживачем у період з 01 березня 2020 року по 30 квітня 2020 року виконання зобов'язань за договором про споживчий кредит (п. 7 даного Закону, п. 6 Закону України «Про споживче кредитування») і звільнення споживача від відповідальності перед кредитодавцем за таке прострочення.

Відповідно щодо запровадження мораторію на виплату відсотків за кредитами та вкладами в даному Законі № 533-IX не йдеться.

5. У Договорі №525 про залучення строкового внеску (вкладу) члена кредитної спілки на депозитний рахунок має бути передбачено право вкладника звернутися з вимогою про розірвання договору шляхом направлення письмового повідомлення кредитній спілці.

Відповідно до ч. 7 ст. 10 Закону України «Про кредитні спілки» у разі припинення членства фізичної особи у кредитній спілці вступний внесок їй не повертається. Повернення обов'язкового пайового та інших внесків, крім вступного внеску, провадиться в порядку, передбаченому статутом кредитної спілки, але не пізніше ніж через один місяць після прийняття загальними зборами або спостережною радою кредитної спілки відповідного рішення. Повернення вкладів провадиться за взаємною згодою сторін або не пізніше строку, передбаченого відповідним договором.

За приписами ч. 2 ст. 651 ЦК України договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом.

Незалежно від виду вкладу, банк (кредитна спілка) зобов'язаний видати суму вкладу або його частину на першу вимогу вкладника-фізичної особи і не може

зменшувати суму вкладу шляхом застосування штрафних санкцій, невиплати процентів за вкладом чи інших можливих форм відшкодування збитків банку.

Договір вкладу визнається оплатним, тому вкладник має право на отримання процентів за вкладом навіть у випадку дострокового розірвання такого договору за ініціативою вкладника. За своєю суттю витребування вкладу до закінчення його строку слід визнати як односторонню зміну умов договору, яка дозволяється законом, але вчинення такої дії спричиняє настання певних наслідків, а саме у розмірі нарахування процентів за цим вкладом.

За договором банківського строкового вкладу банк зобов'язаний видати вклад та нараховані проценти за цим вкладом із спливом строку, визначеного у договорі банківського вкладу. Повернення вкладникові банківського строкового вкладу та нарахованих процентів за цим вкладом на його вимогу до спливу строку або до настання інших обставин, визначених договором, можливе виключно у випадках, якщо це передбачено умовами договору банківського строкового вкладу (ч. 3 ст. 1060 ЦК України).

У договорі може встановлюватися періодичність виплати процентів, однак у ч. 6 ст. 1061 ЦК України встановлено загальне правило у цьому випадку, яке визначає, що проценти на банківський вклад виплачуються вкладникові зі спливом кожного кварталу окремо від суми вкладу. При цьому вчинення такої дії банку повинне ґрунтуватися на вимозі вкладника про це. Якщо проценти не витребувані, то спрямовуються на капіталізацію вкладу (збільшення депозиту).

На обґрунтування висновків про наявність правових підстав для задоволення позовних вимог про повернення банківських вкладів посилались на ст. 526 ЦК України, згідно з якою зобов'язання повинні виконуватись належним чином і в установлений строк, відповідно до вимог Закону та договору, а також на ст. 525 ЦК України, в якій йдеться про недопустимість односторонньої відмови від виконання зобов'язання або зміни умов договору, за винятком випадків, передбачених Законом чи договором.

<u>Додаток 1 до консультації</u>

Обчислимо суму відсотків, яку за умовами договору кредитна спілка повинна була сплатити клієнту до настання мораторію:

Формула розрахунку суми відсотків:

$$V = \frac{P * k * n}{T * 100}$$

де: V - сума відсотків за період у n днів;
P - сума номіналу депозиту;
k - річна відсоткова ставка;
n - кількість днів розрахункового періоду;
T - максимальна кількість днів у році за умовами договору.

За умовами кейсу ми не маємо даних про розрахункову кількість днів у році згідно договору, тож у розрахунку скористаємось найпоширенішою англійською методикою («факт/факт»).

Обчислюємо суми відсотків за розрахункові періоди:

а) У першому кварталі 2020 року:

з 20 січня по 25 березня (до поповнення депозиту):

V_1 = 10 000 * 22 * 65 / (366 * 100) = 391,78 грн.

з 26 березня по 31 березня:
V_2 = 32 000 * 22 * 6 / (366 * 100) = 115,41
391,78 + 115,41 = 507,19 грн.
01 квітня 2020 р. кредитна спілка повинна була сплатити клієнту відсотки за депозитом у розмірі 507,19 грн.

б) з 01 квітня по 30 червня 2020 року:
V_3 = 32 000 * 22 * 91 / (366 * 100) = 1750,38 грн.
01 липня 2020 р. кредитна спілка повинна була сплатити клієнту відсотки за депозитом у розмірі 1750,38 грн.

Тобто, за умовами договору до настання мораторію клієнт повинен був отримати у кредитній спілці загальну суму коштів:
507,19 + 1750,38 = 2257,57 грн.

За умови необхідності сплати відсотків незалежно від мораторію, обчислимо сум за наступні розрахункові періоди:
в) з 01 липня по 30 вересня 2020 року:
V_4 = 32 000 * 22 * 92 / (366 * 100) = 1769,62
01 жовтня 2020 р. кредитна спілка повинна була сплатити клієнту відсотки за депозитом у розмірі 1769,62 грн. Загальна сума несплаченої заборгованості склала:
2257,57 + 1769,62 = 4027,19 грн.
г) з 01 жовтня по 31 грудня 2020 року:
V_5 = 32 000 * 22 * 92 / (366 * 100) = 1769,62
На дату 01 січня 2021 р. кредитна спілка повинна була сплатити клієнту відсотки за депозитом у розмірі 1769,62 грн. Загальна сума несплаченої заборгованості склала:
4027,19 + 1769,62 = 5796,81 грн.
На *дату проведення тренінгу (розгляд кейсу)* 1 квартал 2021 ще триває, тож на 27 березня 2021 року заборгованість за відсотками кредитної спілки перед клієнтом становить 5796,81 грн.
На 1 квітня 2021 року, після закінчення 1 кварталу, клієнту мають нарахувати відсотки за депозитом у сумі:
д) з 01 січня по 31 березня 2021 року:
V_6 = 32 000 * 22 * 90 / (365 * 100) = 1735,89 грн.
Тобто *загальна заборгованість за відсотками кредитної спілки перед клієнтом на 1 квітня 2021 року* становитиме:
5796,81 + 1735,89 = 7532,70 грн.

Консультація підготовлена командою ЮК БУМІБ

За консультацією звернулася громадянка А. стосовно свого кредиту у фінансовій компанії «Ф», який оформила для того, щоб купити ліки. Кредит отримала через сайт компанії «Ф» – зареєструвалася на сайті та в особистому кабінеті обрала вид кредиту, відправила електронну заявку 10.06.2020. У заяві, яку оформлювала через сайт було зазначено загальний розмір наданого кредиту – 2000 грн. 00 копійок, строк надання кредиту – з 10.06.2020 по 10.07.2020, проценти нарахування на суму кредиту – 0,5 % у день, а також наявна умова про автоматичне продовження кредитного договору. Після чого громадянка надіслала фотографії паспорта та ідентифікаційного номеру (реєстраційного номеру облікової картки платника податків). На свій телефон громадянка А. отримала СМС з підтвердженням вчинення електронного правочину у формі електронного документа, і того ж дня отримала на власну картку гроші. Наступного дня всі гроші з картки були використані на придбання ліків, і у липні того ж року зробила три платежі 01.07.2020 сплатила фінансовій компанії 1000 грн. та 15.07.2020 ще 1300 грн. Більше платежів не здійснювала, тому що повернула всю суму кредиту (2000 грн.) та відсотки (300 грн.).

10 березня 2021 року громадянка А. отримала від компанії Ф. СМС з інформацією про заборгованість за кредитом у сумі 290 грн. (265 грн. відсотки та 25 грн. тіло кредиту).

Громадянка А. зазначила, що їй незрозуміло, чому їй нараховується ця заборгованість по кредиту, оскільки не має на руках жодних документів, а коли зателефонувала у компанію, їй порадили відкрити особистий кабінет на сайті та переглянути умови кредитного договору, який вона уклала.

Проаналізуйте ситуацію та надайте консультацію чи потрібно сплачувати 290 грн заборгованості.

ЗМІСТ КОНСУЛЬТАЦІЇ

У запропонованій ситуації йдеться про стягнення заборгованості за онлайн кредитом.

Відповідно до ч. 1 ст. 626 ЦК України, договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Необхідно звернути увагу на зміст і форму кредитного договору. Кредитний договір завжди укладається в письмовій формі (у паперовому або електронному вигляді з накладанням електронних підписів, електронних цифрових підписів або інших аналогів власноручних підписів). Відповідно *до статті 6 Закону України* «Про електронні документи та електронний документообіг» визначено, що накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа. Аналізуючи вищевикладене можна стверджувати, що кредитний договір, який укладений з недодержанням письмової форми є нікчемним (ст.1055 ЦК України).

Громадянка А. зазначила, що їй нараховується заборгованість по кредиту, але жодних документів на руках вона не має. Варто зазначити, що відповідно до абзацу другого частини першої статті 13 Закону України «Про споживче кредитування», примірник договору про споживчий кредит, укладеного у вигляді електронного документа, та додатків до нього надаються споживачу у спосіб, що

дозволяє встановити особу, яка отримала примірник договору та додатків до нього, зокрема шляхом направлення на електронну адресу або іншим шляхом з використанням контактних даних, зазначених споживачем під час укладання договору про споживчий кредит. Громадянка А. має право звернутися зі скаргою до Національного банка України та повідомити, що при укладанні електронного правочину у формі електронного документа були допущені вищезазначені порушення.

Таким чином, сторони електронних правочинів обов’язково мають нести відповідальність за невиконання або неналежним чином виконання своїх зобов’язань у порядку визначеному законодавством України або укладеним договором. Повернення боргу за електронним договором є обов'якзковим. У разі невиконання умов електронного кредитного договору, сума отриманого кредиту, проценти за користування ним та проценти за прострочення терміну повернення кредиту, підлягають примусовому стягненню в судовому порядку (відкриття виконавчого провадження, арешт майна та банківських рахунків, звернення стягнення на частину офіційного доходу).

Консультація підготовлена командою «Юристи» ЮК юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

До юридичної клініки надійшло звернення наступного змісту:

Громадянин А. просить надати консультацію щодо положень умов пенсійного контракту з недержавним пенсійним фондом «УКБ БФФ». Так, на підприємстві «ТІЛЛІ» (де громадянин працює слюсарем протягом останніх 5 років) йому запропонували укласти пенсійний контракт із зазначеним вище Фондом.

Відповідно до проекту контракту у громадянина А. виникли запитання щодо деяких положень, зазначених у Розділі 4:

«4.Види та підстави пенсійних виплат

4.1. Фонд відповідно до чинного законодавства України здійснює такі види пенсійних виплат:

4.1.1. пенсія на визначений строк;

4.1.2. одноразова пенсійна виплата.

4.2. Довічні пенсії (довічні ануїтети) виплачуються учаснику Фонду страховими організаціями, з якими цей учасник Фонду уклав договір страхування довічної пенсії, за рахунок грошових коштів, перерахованих Фондом до страхової організації, відповідно до Закону.

4.3. Пенсійні виплати здійснюються учаснику Фонду чи його спадкоємцям у грошовій формі в національній валюті України за рахунок грошових коштів, які накопичені у Фонді та обліковуються на індивідуальному пенсійному рахунку учасника Фонду.

4.4. Підставами для здійснення Фондом пенсійних виплат є:

4.4.1. досягнення учасником Фонду пенсійного віку, визначеного відповідно з пунктом 4.6 пенсійної схеми;

4.4.2. визнання учасника Фонду інвалідом;

4.4.3. медично підтверджений критичний стан здоров’я (онкозахворювання, інсульт тощо) учасника Фонду;

4.4.4. виїзд учасника Фонду на постійне проживання за межі України;

4.4.5. смерть учасника Фонду.

4.5. Пенсійний вік, після досягнення якого учасник Фонду має право на отримання пенсійної виплати, визначається за заявою учасника Фонду встановленого зразка, яка подається адміністратору Фонду не пізніше ніж за 2 (два) місяці до настання пенсійного віку, визначеного учасником Фонду.

4.6. Пенсійний вік, що визначається учасником Фонду, може бути меншим або більшим від пенсійного віку, який надає право на пенсію за загальнообов’язковим державним пенсійним страхуванням, але не більше ніж на 5 (п’ять) років, якщо інше не визначено Законом.

4.7. У заяві учасника Фонду, де визначається дата настання його пенсійного віку з дотриманням вищезазначених обмежень, учасник Фонду зобов'язаний зазначити вид обраної ним пенсійної виплати.

4.8. Учасник Фонду не має право змінити визначений ним пенсійний вік визначений у Заяві та контракті.

4.9. У разі набуття учасником Фонду права на отримання пенсії по інвалідності за загальнообов’язковим державним пенсійним страхуванням учасник Фонду має право визначити свій пенсійний вік після настання інвалідності без урахування обмежень, встановлених пунктами 4.5 та 4.6 пенсійної схеми та подати

заяву адміністратору Фонду.

4.10. Пенсія на визначений строк та одноразова пенсійна виплата виплачуються учаснику Фонду адміністратором Фонду від імені Фонду. Довічна пенсія виплачується учаснику виключно страховою організацією, яка обирається учасником Фонду і зазначається в його заяві про визначення пенсійного віку та виду пенсійної виплати.»

Проаналізуйте ситуацію по суті та надайте консультацію громадянину А. щодо умов укладення пенсійного контракту.

ЗМІСТ КОНСУЛЬТАЦІЇ

За Вашим запитом ми проаналізували умови наданого пенсійного контракту з недержавним пенсійним фондом.

Передусім необхідно відмітити, що з 1 січня 2004 року набрав чинності Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» (далі – Закон), який визначив правові, економічні та організаційні засади недержавного пенсійного забезпечення в Україні та врегулював правовідносини, пов'язані з цим видом діяльності.

Згідно з ч.1 ст. 55 цього Закону пенсійний контракт є договором між пенсійним фондом та його вкладником, який укладається від імені пенсійного фонду його адміністратором та згідно з яким здійснюється недержавне пенсійне забезпечення учасника або декількох учасників фонду за рахунок пенсійних внесків такого вкладника, тобто такий контракт можливий.

Також відповідно до ч.1 ст. 2 цього Закону система недержавного пенсійного забезпечення - це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат.

В цілому, поданий Вами розділ договору відповідає положенням законодавства про недержавне пенсійне забезпечення. Проте, окремі його положення потребують окремих коментарів.

4.6. Пенсійний вік, що визначається учасником Фонду, може бути меншим або більшим від пенсійного віку, який надає право на пенсію за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням, але не більше ніж на 5 (п’ять) років, якщо інше не визначено Законом.

Даний пункт має певні розбіжності з чинним законодавством. Згідно з абз.2 ч.2 ст.61 Закону України **«Про недержавне пенсійне забезпечення»** Пенсійний вік, що визначається учасником фонду, може бути меншим від пенсійного віку, який надає право на пенсію за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням, але не більш як на 10 років, якщо інше не визначено законом. Тобто пункт 4.6 створює умови гірші ніж зазначені в Законі України **«Про недержавне пенсійне забезпечення».**

4.8. Учасник Фонду не має право змінити визначений ним пенсійний вік визначений у Заяві та контракті.

Даний пункт є неправомірним та не відповідає чинному законодавству. Тобто пункт 4.8 потребує внесення правок, адже відповідно до абз.4 ч.2 ст.61 Закону України **«Про недержавне пенсійне забезпечення»** Учасник фонду має право змінити визначений ним пенсійний вік шляхом подання про це заяви

адміністратору не пізніше ніж за 15 робочих днів до настання визначеного ним пенсійного віку.

4.10. Пенсія на визначений строк та одноразова пенсійна виплата виплачуються учаснику Фонду адміністратором Фонду від імені Фонду. Довічна пенсія виплачується учаснику виключно страховою організацією, яка обирається учасником Фонду і зазначається в його заяві про визначення пенсійного віку та виду пенсійної виплати.»

Уточнюючи даний пункт слід зазначити що згідно з абз.8 ч.1 ст. 1 Закону України **«Про недержавне пенсійне забезпечення»** довічна пенсія сплачується протягом життя фізичної особи періодично після досягнення нею пенсійного віку відповідно до законодавства про страхування.

Консультація підготовлена командою «Феміда» ЮК юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

До юридичної клініки звернувся громадянин Андоленко Олексій Степанович щодо надання йому юридичної консультації про стягнення страхового відшкодування від страхової компанії ПАТ «Імпульс» за Законом України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів».

11 січня 2021 сталась ДТП за участю автомобіля «ВАЗ», реєстраційний номер АН2301, під керуванням Петренка А.С. та автомобіля «Hyundai», реєстраційний номер ВМ0171, під керуванням Андоленка О.С.

Постановою районного суду від 24 лютого 2021 року Петренка А.С. було визнано винним у вчиненні ДТП, яка сталася 11 січня 2021 року.

Андоленко О.С. є власником транспортного засобу автомобіля «Hyundai», реєстраційний номер ВМ0171, а Петренко А.С. здійснював керування автомобіля «ВАЗ», реєстраційний номер АН2301. Цивільно-правова відповідальність власника транспортного засобу «ВАЗ реєстраційний номер АН2301, застрахована у страховій компанії ПАТ «Імпульс», що підтверджується полісом № АІ 1140723.

Відповідно до звіту № 90/3-15 від 28 лютого 2021 року, який складений суб'єктом оціночної діяльності ФОП Тополенко А.С. на замовлення Андоленка А.С., розмір майнової шкоди, завданої автомобілю «Hyundai», реєстраційний номер ВМ0171, складає 29 595 грн, а вартість відновлювального ремонту - 44 0000 грн.

На замовлення страхової компанії ПАТ «Імпульс» ФОП Черненко А.Т. було проведено оцінку транспортного засобу Андоленка О.С., за результатами якої 3 березня 2021 року було складено звіт № 1879. Відповідно до цього звіту вартість відновлювального ремонту складає 16 439,12 грн, у тому числі ПДВ 2 739,85 грн. З урахуванням ПДВ та безумовної франшизи, яка становить 1 000 грн, страховик прийняв рішення виплатити Андоленку О.С. страхове відшкодування в розмірі 12 699,27 грн.

Працівником страхової компанії ПАТ «Імпульс» здійснено огляд пошкодженого транспортного засобу Андоленка О.С., що підтверджується актом огляду від 1 березня 2021 року, який підписаний Андоленком О.С. та представником стахової компанії ПАТ «Імпульс» І. Тодоренком. При цьому Андоленко О.С. погодився з переліком пошкоджень, зазначених експертом, підписавши акт огляду транспортного засобу. На підставі цього, Андоленку О.С. було здійснено виплату страхового відшкодування в розмірі 12 699,27 грн.

Надайте юридичний аналіз ситуації. Визначте, чи є перспектива стягнення Андоленком О.С. вартості відновлювального ремонту у розмірі 44 000 грн. та майнової шкоди, не покритої розміром страхового відшкодування.

ЗМІСТ КОНСУЛЬТАЦІЇ

У такому випадку, якщо страхова компенсація не покриває повністю завданих збитків і ремонту авто, то решту коштів можна стягнути безпосередньо з самого винуватця ДТП.

Справа в тому, що відповідно до Цивільного кодексу України, а саме частини 1 статті 1166, яка передбачає, що майнова шкода завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. Однак

відповідно до статті 29 Закону про ОСЦПВ страховому відшкодуванню підлягає матеріальна шкода з урахуванням зносу.

Водночас, відповідно до правової позиції Верховного Суду, яка є актуальною на сьогодні, водій, відповідальність якого застрахована, відповідає за завдану шкоду в обсязі, який не покритий страховим відшкодуванням.

Таким чином, якщо страхове відшкодування не покриває вартість відновлювального ремонту, решту суми можна стягнути з винуватця ДТП, що неодноразово підтверджував Верховний Суд у своїх рішеннях, а саме у справі № 522/15636/16-ц.

При цьому доказом вартості відновного ремонту може слугувати звіт про оцінку, який зроблений страховою.

Оскільки, представником страхової компанії зроблено огляд і відповідно складений звіт про оцінку, з яким погодився Андоленко О.С., то можна звернутися до суду з позовом про відшкодування майнової шкоди, яка не покривається страховою компанією, до винуватця ДТП.

Консультація підготовлена командою ЮК «Довіра» Сумського національного аграрного університету

До юридичної клініки звернувся громадянин України Петрученко Артем Семенович щодо надання йому юридичної консультації за договором поруки, де він виступає поручителем за кредитним договором між ПАТ КБ «ПриватБанк» та фізичною особою Голенко Надією Степанівною.

15 червня 2016 року між Голенко Н.С. та ПАТ КБ «ПриватБанк» було укладено кредитний договір, за умовами якого остання отримала кредит у розмірі 17 тис. доларів США, зі сплатою 17 % річних, терміном до 15 червня 2021 року.

З метою забезпечення виконання зобов'язання за вказаним кредитним договором 15 червня 2016 року між ПАТ КБ «ПриватБанк» та Петрученком А.С. укладено договір поруки, за умовами якого поручитель зобов'язався солідарно з позичальником відповідати перед банком за виконання ним вказаного кредитного договору.

Пунктом 1.3 кредитного договору встановлено строк повернення кредиту, процентів і винагороди згідно із графіком повернення кредиту, процентів, винагороди (додаток № 1 до даного договору), але не пізніше 15 червня 2021 року.

Згідно із пунктом 2.3.9 кредитного договору при настанні подій, передбачених у п. 2.3.3 цього договору, зокрема порушення позичальником будь-якого із зобов'язань, передбачених умовами цього договору, в тому числі порушення цільового використання кредиту, банк має право стягнути кредит до настання строків, визначених п. 1.3 цього договору, в тому числі шляхом звернення стягнення на заставлене майно, а також реалізувати свої вимоги, що випливають з цього договору, за рахунок іншого майна позичальника, його гарантів і поручителів, відповідно до чинного законодавства.

Згідно з пунктами 2, 4 договору поруки поручитель відповідає перед кредитором за виконання обов'язків за кредитним договором у тому ж розмірі, що і боржник, включаючи сплату кредиту, процентів, нарахованих за користування кредитом, винагород, штрафів, пені та інших платежів, відшкодування збитків. У випадку невиконання боржником обов'язків за кредитним договором, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники.

Пунктом 12 цього договору поруки визначено, що строк, у межах якого сторони можуть звернутися до суду з вимогою про захист свого порушеного права або законного інтересу за цим договором, встановлюється протягом 5 (п'ять) років.

Умовами кредитного договору встановлено щомісячну сплату (до 20-го числа) процентів за кредитом у розмірі 17 % річних на суму залишку заборгованості за кредитним договором, який наданий до 20 липня 2012 року включно (пункт 4.1 цього договору).

Згідно із пунктом 4.3 кредитного договору на випадок порушення позичальників строків повернення кредиту сторони погодили сплату збільшеної процентної ставки у розмірі 32 % річних в дату сплати процентів, зазначену вище, а також сплачу винагороди, штрафів, пені та інших платежів, відшкодування збитків відповідно до порядку та строків, зазначених у кредитному договорі.

Петрученко А.С. надав заочне рішення районного суду від 5 вересня 2019 року, відповідно до якого з нього як поручителя та Голенко Н.С. повинна бути стягнута достроково та солідарно заборгованість за кредитним договором від 15 червня 2016 року у розмірі 15 800 доларів США (еквівалент 125 877, 57 грн).

Заочне рішення суду набрало законної сили та не виконано ні Голенко Н.С., ні Петрученком А.С.

15 березня 2021 року ПАТ КБ «ПриватБанк» звернулося до районного суду з позовною заявою про стягнення з Голенко Н.С. та Петрученка А.С. солідарно заборгованості за кредитним договором від 15 червня 2016 року, забезпеченим договором поруки, у розмірі 65 120 доларів США, з яких: 24 350 доларів США – заборгованість за процентами за користування кредитними коштами та 40 770 доларів США – пеня за порушення умов кредитного договору.

Надайте юридичний аналіз ситуації. Визначте, чи є перспектива задоволення позову ПАТ КБ «ПриватБанк».

ЗМІСТ КОНСУЛЬТАЦІЇ

Даний вид правових відносин, який виникає на підставі договору поруки регулюється нормами Цивільного Кодексу України (далі - ЦК України).

За частиною першою статті 1049 ЦК України позичальник зобов'язаний повернути позикодавцеві позику (грошові кошти у такій самій сумі або речі, визначені родовими ознаками, у такій самій кількості, такого самого роду та такої самої якості, що були передані йому позикодавцем) у строк та в порядку, що встановлені договором.

Виконання зобов'язання може забезпечуватися порукою (частина перша статті 546 ЦК України).

Відповідно до статті 553 ЦКУ за договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов`язку.

Відповідно ч.1 до статті 554 ЦКУ у разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як **солідарні боржники,** якщо договором поруки не встановлено додаткову (субсидіарну) відповідальність поручителя.

Солідарна відповідальність - це відповідальність кількох боржників перед кредитором, при якій кредиторові надається право на свій розсуд вимагати виконання зобов'язання у повному обсязі або частково від усіх боржників разом або від кожного з них окремо.

Тобто порука є додатковим (акцесорний) способом забезпечення виконання зобов'язань, а тому такі правочини щодо встановлення забезпечення матимуть юридичне значення тільки тоді, коли мають юридичну силу основні зобов'язання.

Згідно із пунктом 2.3.9 кредитного договору при настанні подій, передбачених у п. 2.3.3 цього договору, зокрема порушення позичальником будь-якого із зобов'язань, передбачених умовами цього договору, в тому числі порушення цільового використання кредиту, банк має право стягнути кредит до настання строків, визначених п. 1.3 цього договору, в тому числі шляхом звернення стягнення на заставлене майно, а також реалізувати свої вимоги, що випливають з цього договору, за рахунок іншого майна позичальника, його гарантів і поручителів, відповідно до чинного законодавства.

Згідно з пунктами 2, 4 договору поруки поручитель відповідає перед кредитором за виконання обов'язків за кредитним договором у тому ж розмірі, що і боржник, включаючи сплату кредиту, процентів, нарахованих за користування кредитом, винагород, штрафів, пені та інших платежів, відшкодування збитків. У

випадку невиконання боржником обов'язків за кредитним договором, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники.

Пунктом 12 цього договору поруки визначено, що строк, у межах якого сторони можуть звернутися до суду з вимогою про захист свого порушеного права або законного інтересу за цим договором, встановлюється протягом 5 (п'ять) років.

Згідно з частиною другою статті 1050 ЦК України, якщо договором встановлений обов'язок позичальника повернути позику частинами (з розстроченням), то у разі прострочення повернення чергової частини позикодавець має право вимагати дострокового повернення частини позики, що залишилася, та сплати процентів, належних йому відповідно до статті 1048 цього кодексу.

Відповідно до частини першої статті 1048 ЦК України позикодавець має право на одержання від позичальника процентів від суми позики, якщо інше не встановлено договором або законом. Розмір і порядок одержання процентів встановлюються договором. У разі відсутності іншої домовленості сторін проценти виплачуються щомісяця до дня повернення позики.

Умовами спірного кредитного договору встановлено щомісячну сплату (до 20-го числа) процентів за кредитом у розмірі 17 % річних на суму залишку заборгованості за кредитним договором, який наданий до 15 червня 2021 року включно (пункт 4.1 цього договору).

Частинами першою, третьою статті 549 ЦК України визначено, що неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторові у разі порушення боржником зобов'язання. Пенею є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання.

За змістом статей 550, 551 ЦК України право на неустойку виникає незалежно від наявності у кредитора збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням зобов'язання. Предметом неустойки може бути грошова сума, рухоме і нерухоме майно. Якщо предметом неустойки є грошова сума, її розмір встановлюється договором або актом цивільного законодавства.

Також поряд із порукою, за своєю правовою природою акцесорним характером володіє і неустойка, яка, будучи цивільно-правовою санкцією, у всіх випадках є елементом самого забезпеченого зобов'язання.

При цьому згідно із пунктом 4.3 кредитного договору на випадок порушення позичальників строків повернення кредиту сторони погодили сплату збільшеної процентної ставки у розмірі 32 % річних в дату сплати процентів, зазначену вище, а також сплачу винагороди, штрафів, пені та інших платежів, відшкодування збитків відповідно до порядку та строків, зазначених у кредитному договорі.

ПАТ КБ «ПриватБанк» використав право вимоги **дострокового повернення усієї суми кредиту**, що залишилася несплаченою, а також сплати процентів, належних йому відповідно до статті 1048 ЦК України, та пені за порушення умов договору, звернувшись у **вересні 2020 року** до суду із позовом про примусове солідарне стягнення цих коштів у судовому порядку із боржника та поручителя.

Такими діями кредитор на власний розсуд змінив умови основного зобов'язання щодо строку дії договору, періодичності платежів, порядку сплати процентів за користування кредитом, а також неустойки, із чим погодився й суд, який задовольнив позовні вимоги ПАТ КБ «ПриватБанк».

Статтею 1050 ЦК України передбачено, якщо позичальник своєчасно не повернув суму позики, він зобов'язаний сплатити грошову суму відповідно до статті 625 цього Кодексу.

За змістом частини другої статті 625 ЦК України боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням установленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Позовні вимоги від 15 березня 2021 року включають стягнення солідарно заборгованості за кредитним договором від 15 червня 2016 року, забезпеченим договором поруки, заборгованість за процентами за користування кредитними коштами пеня за порушення умов кредитного договору.

Так , Велика Палата Верховного Суду у справі № № 202/4494/16-ц від 31 жовтня 2018 року дійшла до висновку, що право кредитодавця нараховувати передбачені договором проценти за користування кредитом, а також обумовлену в договорі неустойку припиняється після спливу визначеного цим договором строку кредитування чи у разі пред'явлення до позичальника вимоги згідно з частиною другою статті 1050 ЦК України. В охоронних правовідносинах права та інтереси позивача забезпечені частиною другою статті 625 ЦК України, яка регламентує наслідки прострочення виконання грошового зобов'язання.

Також такі висновки містяться у постановах Великої Палати Верховного Суду від 28 березня 2018 року (справа № 14-10цс18) та від 04 липня 2018 року (справа № 14-154цс18).

Велика Палата Верховного Суду у Постанові по справі№ 202/4494/16-ц , враховуючи встановлену законодавцем правову природу поручительства, як додаткового (акцесорного) зобов'язання до основного договору та пряму залежність від його умов, вважає за необхідне відступити від правових висновків, викладених у постановах Верховного Суду України від 26 листопада 2014 року (справа № 6-75цс14), від 03 лютого 2016 року (справа № 6-2017цс15) та від 06 липня 2016 року (справа № 6-1199цс16) про презумпцію чинності поруки та неможливість її припинення на підставі частини четвертої статті 559 ЦК України з огляду на наявність рішення суду про стягнення кредитної заборгованості, оскільки **таке рішення саме по собі свідчить про закінчення строку дії договору.**

А тому на правовідносини, які виникають після ухвалення рішення про стягнення заборгованості, порука не поширюється, якщо інше не встановлене договором поруки.

Таким чином порука - це строкове зобов’язання, і незалежно від того, встановлений час її дії договором чи законом, сплив строку припиняє суб’єктивне право кредитора. У кредитора(ПАТ КБ «ПриватБанк») відсутні перспективи задоволення позову. На правовідносини, які виникають після ухвалення рішення про стягнення заборгованості, порука не поширюється"

Консультація підготовлена командою «Правова СТУДіЯ» ЮК ВНЗ Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі"

За консультацією звернувся громадянин К. щодо договору фінансового лізингу, укладеного з ТОВ «Л». Громадянин К. пояснив, що у січні 2021 року по Інтернету знайшов оголошення про продаж мінітрактора Зубр Т-245 XL, 2018 року випуску, вартістю 83100 грн. Отримавши консультацію телефоном щодо можливості купівлі у розстрочку, приїхав до офісу компанії для оформлення заявки на купівлю трактора, де йому пояснили, що потрібно підписати договір фінансового лізингу, дали заповнити бланк договору та квитанцію на оплату в розмірі 10000 грн. авансового платежу, що він і зробив.

За договором фінансового лізингу № 0215 від 26.01.2021 ТОВ «Л» зобов'язалося придбати у свою власність предмет лізингу у вигляді транспортного засобу мінітрактора Зубр Т-245 XL, вартістю 85000 гривень з урахуванням ПДВ, та передати цей транспортний засіб у користування лізингоодержувача, який у свою чергу зобов'язався сплачувати за користування періодичні лізингові платежі згідно з графіком.

Впродовж 30 календарних днів після сплати авансового платежу лізингодавцю відповідно до умов договору громадянин К. трактора не отримав. Зателефонувавши до компанії, дізнався, що трактора не передали, оскільки закінчився термін ліцензії на цей трактор, а тому через 45 днів це питання буде вирішене. Після цього у компанії перестали відповідати на його дзвінки. За графіком сплати лізингових платежів, які містяться у договорі у березні потрібно сплатити наступні 10000 грн., тому у нього постало питання, **чи зобов'язаний він його сплатити, якщо компанія не виконує свої зобов'язання за підписаним договором?**

Проаналізуйте ситуацію та надайте консультацію щодо **можливих варіантів дій для лізингоодержувача.**

ЗМІСТ КОНСУЛЬТАЦІЇ

Громадянину К.

Щодо договору фінансового лізингу

1. Відповідно до ч. 1 ст. 7 Закону України «Про фінанссовий лізинг» від 16 грудня 1997 року № 723/97-ВР лізингоодержувач має право відмовитися від договору лізингу в односторонньому порядку, письмово повідомивши про це лізингодавця, у разі якщо прострочення передачі предмета лізингу становить більше 30 днів, за умови, що договором лізингу не передбачено іншого строку.

При визначенні форми розірвання або зміни договору фінансового лізингу діє загальне правило, визначене п. 1 ст. 654 ЦКУ. Так, зміна або розірвання договору має здійснюватися у тій самій формі, що й договір, який змінюється, якщо іншого не встановлено договором або законом, або не випливає зі звичаїв ділового обороту.

При цьому лізингоодержувач має право вимагати відшкодування збитків, пов'язаних з простроченням передачі об'єкта лізингу, у тому числі повернення платежів, сплачених лізингодавцю до такої відмови.

У тому зв'язку, що лізингодавець (ТОВ «Л») прострочив умови виконання договору, лізингоотримувач (громадянин К.) не зобов'язаний сплачувати наступний лізинговий платіж та має всі підстави для розірвання договору фінансового лізингу й відшкодування сплачених лізингодавцю коштів.

Водночас звертаємо увагу:

2. Відповідно до норми ч. 2 ст. 806 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) від 16 січня 2003 року № 435-IV до договору фінансового лізингу застосовують загальні положення про найм (оренду). При цьому в окремих випадках договори оренди мають бути нотаріально посвідчені.

Зокрема, **обов'язковому нотаріальному посвідченню** підлягають договори оренди транспортного засобу, якщо однією зі сторін правочину є фізична особа (ч. 2 ст. 799 ЦКУ).

У разі недодержання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору **такий договір є нікчемним** (ст. 220 ЦКУ).

Договір може бути визнано судом дійсним тільки у випадку, якщо відбулося повне або часткове виконання договору, але одна із сторін ухилилася від його нотаріального посвідчення.

Правові наслідки нікчемності (недійсності) правочину передбачені ст. 216 ЦКУ, зокрема:

«1. Недійсний правочин не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

У разі недійсності правочину кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину…

2. Якщо у зв'язку із вчиненням недійсного правочину другій стороні або третій особі завдано збитків та моральної шкоди, вони підлягають відшкодуванню винною стороною.

3. Правові наслідки, передбачені частинами першою та другою цієї статті, застосовуються, якщо законом не встановлені особливі умови їх застосування або особливі правові наслідки окремих видів недійсних правочинів.

4. Правові наслідки недійсності нікчемного правочину, які встановлені законом, не можуть змінюватися за домовленістю сторін.

5. Вимога про застосування наслідків недійсності нікчемного правочину може бути пред'явлена будь-якою заінтересованою особою.

Суд може застосувати наслідки недійсності нікчемного правочину з власної ініціативи».

3. З огляду на те, що у компанії перестали відповідати на дзвінки громадянина К. є ймовірність неможливості розірвання договору фінансового лізингу у встановленому законом порядку. У цьому випадку можна скористатися Національною платформою медіації скарг споживачів «*ФінСкарга*» (https://www.finskarga.com.ua/#/finskarga/home), яка є єдиною в Україні платформою, що надає можливість правильно та безкоштовно оформити, вирішити та врегулювати проблеми з різними фінансовими установами.

На платформі розглядаються скарги, щодо фінансових продуктів та послуг, фінансових махінацій, обслуговування у фінансових установах.

Для цього необхідно: зареєструватися на сайті, заповнивши поля «Логін» та «Пароль». При авторизації потрібно вказати персональні дані у розділі «Налаштування». Потім створюється скарга (за допомогою розділу «Список скарг»). Після заповнення усіх полів потрібно натиснути «Зберегти» (у випадку, якщо є потреба повернутись до оформлення скарги згодом) або натиснути

«Відправити», щоб розпочати процес розгляду скарги. В особистому кабінеті є можливість відслідковувати зміну статусу скарги та спілкуватись з менеджерами платформи чи фінансовою установою за допомогою чату в скарзі.

Проєкт 619998-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE «Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг» («European standards for protection of rights of consumers of financial services») в рамках напряму Модуль Жана Моне програми Erasmus+ реалізується у Сумському державному університеті за підтримки Виконавчого агентства ЄС з освіти та культури з 2020 року.

Оргкомітет тренінгу для кураторів та консультантів юридичних клінік «Практика консультування щодо захисту прав споживачів фінансових послуг» та команда проєкту 619998-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE «Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг» («European standards for protection of rights of consumers of financial services») висловлює щиру вдячність всім учасникам за участь у тренінгу та змістовні консультації, підготовлені командами-учасницями.